

עין משפט
נר מצוה

ז א טוֹשֶׁעַ אִם סוּמָן תִּקְלָא סְפִיק ח:

תורה אור השלם
1. נאם שמע אמרי אל
ידע דעת עליון מזהה שדי יְהוָה נפל וגלוי עינים: במדבר כי טו
2. ותאמר האתון אל בלעם הלוא אנכי אתנך אשר רבבת עלי מעורך עד היום הנה התסכן הסכנתי לעשות לך כה ואמר לא:
במדבר כ ל

3. ואמרו לו עבדיך יבקשו לאדני המלך נערה בתולה ונעמדה לפני המלך ותהי לו סכנת ושכבה בחדקך והם לאדני המלך:
מלכים א א ב

4. עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מוצא ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יי:
מכה ו ה

5. מה אקב לא קבה אל ומה אעזם לא ועזם יי:
במדבר כג ח
6. כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילוי כבי ולבקר רגה:
תהלים ו ל

7. לך עמי בא בחדריך וסור דלקך בערך חבי כמעט רגע עד יעבר ועע:
ישעיהו כ כ
8. טוב יי לכל ורחמיך על כל מעשיי:
תהלים קמה ט

9. גם ענשו לצדיק לא טוב להכות נדיבים על ישר:
משלי יו כי
10. אמת קנה ואל תמכר חקיה ומקור וביקה:
משלי כג כג
11. ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם:
דברים ז ד

12. כל היום נקבעו יחדיו ויאספו לאגמים מי בהם יציד ואת וראשנות ישמיענו יתנו עידיהם ויצדקו ושמעו ויאמרו אמת:
ישעיהו מג ט
13. ושמרתם ועשיתם כי הוא חבמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים ותאכל ואמרו רק עם חכם וגבון הגוי הגדול הזה:
דברים ז ד

14. מי יתן וקהל לבכם זה להם ליראה אתי וילשמר את כל מצותי כל הדמים למען ייטב להם ולבניהם לעלם:
דברים ה כ
15. כי עני ואביון אנכי ולבי חלל בקרבי:
תהלים קט ככ

רבינו חננאל

לכרן אותה שעה אלא בלעם שנאמר בו וירדע

דעת עליון. ומתמהוין השתא דעת בהמתו לא ידע וכי' תנא אותו היום שנכתבין בלעם לקלל את ישראל לא דעם הקב"ה שנאמר מה אקב אל קבה אל ומה אזעום לא זעם ה': (א) זעם הוא רגע שנא' כי רגע באפו ובתיב חבי כמעט רגע ואימת זעום בתלת שעי קמייתא כד חזורא כרבליה דתרנגולא ולא פיישי בה שורייקי סומקי וקאי בתרא כרעא וכי:
אמר רב יוסף לא ליצלי איניש בריש שתא צלותא דמוסף בתלת שעי קמייתא וכי:
ירושלמי (ב) א"ר יוסי בר בון בר סבר בראש השנה נברא העולם. דתני בתקיעתא דבי רבי זה היום תחלת מעשיך וזכרון ליום ראשון וכי:
א"ר יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה מעידות להן לעולם הבא שנאמר יתנו עידיהם ויצדקו וגו'.
א"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה כי לא היו הם אלא צדיקים כדכתיב מי יתן והיה לבכם זה להם:
אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי לא ישראל היו ראויין למעשה העגל ולא דוד היה ראוי למעשה דבת שבע שנאמר ולבי חלל בקרבי. ומפני מה עשו

(א) נראה דל"ל ונתה הוא הועם רגע וכי. (ב) כ"ה פ"ק ה"ג ושם אימא דמי נתקיעתא די רב וכו' גס כפון:

ד:

ויודע דעת ע"יון. משמע מעממו ולא נבדוּהּ ולהכי פריך דעת בהמתו לא הוה ידע:
רגע **במימרא**. וא"ת מה היה יכול לומר בשעה מועטת כזאת ויש לומר היה אומר כלם והקצ"ה הפכו ולמר מלך כדכתיב (במדבר כג)

מפרש שאין לךין רק להתחיל קללתו בלואו רגע מדע שהיה רוצה להאריך בקללתו כדאימתא בחלק (פסהדרין דף קה:):
מזכרומיו של אותו רשע אתה למד מה היה צלזו:
ה"ג **ומנצח**ן דרגע הוי ריתחיה שנאמר כי רגע באפו.
ול"ג ומנלן דרגע כמימריה דאס לא

כן היכי מפיק מהאי קרא דרגע כמימריה:
בתל"ת שעי קמייתא. פ"י בשלישית כדלמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת מלכי מורח ומערב מניחים את כתריהן ודרכן של מלכים לעמוד צג' שעות כדלמרינן פ"ק דנצרכות (דף טו):
שמע מינה לאו אורח ארעא. לספרים דגרסי

ההוא עווד כוכבים ניחא דעוצדי כוכבים לא מעלין ולא מורדין (לקמן ט). והוא שנקש לקללו להזיקו בקללתו נתכוין ולא להרגו ולא דמי להודיה לצור ואפילו לספרים דגרסי ההוא מינא אע"פ שהסופרים מורידין לצור נמי ניחא דודאי ציקס להרגו בקללתו ומ"מ קאמר בתר הכי ש"מ לאו אורח ארעא כי לא היה לו לדחוק צדי שמים ולהעניש מי שאינס רוצים להעניש אע"פ שבזמן הנית ה"י מותר ^ו להרגו צידים ^ו:
כ"יון דאיבא צבורא דמצ"י לא מרדי. פ"י ר"ת הא דמשמע הכא דמהי אפי' כשהצבור מתפללין במקום אחר היינו דוקא דלא מדחי אצל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללין כדלמרינן צפ"ק דנצרכות (דף יד.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור:
וכיכא

חיורא כל שעתא אית ביה סורייקי סומקי ההיא שעתא לית ביה סורייקי סומקי רבי יהושע בן לוי הוה מצער ליה ההוא מינא [בקראי יומא חד] נקט תרנגולא [ואוקמיה בין כרעיה דערסא] ועיין סבר כי ממא ההיא שעתא אלטייה כי ממא ההיא שעתא נימנם אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למיעבד הכי [ו'ורחמיו על כל מעשיו כתיב] וכתיב יג'ם ענוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריהן בראשיהן ומשתחוין לחמה מיד כועם [חקב"ה] אמר רב יוסף א'לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד דלמא כיון דמפקיד דינא דלמא מעייני בעובדיה ורחפו ליה מידחי אי הכי דצבור נמי דצבור נפישא זכותיה אי הכי דיחיד דצפרא נמי לא כיון דאיבא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי והא אמרת ^אש"ש ראשונות חקב"ה יושב ועוסק בתורה איפוך ואיבעית אימא לעולם לא תיפוך תורה דכתיב בה אמת דכתיב ^אאמת קנה ואל תמכור אין חקב"ה עושה לפנים משורת הדין דין דלא כתיב ביה אמת חקב"ה עושה לפנים משורת הדין:
יום מעיד טרף בעגל סימן:
גופא ^אאמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב ^אאשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכרן אמר רבי יהושע בן לוי ^אכל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות אותם לעולם הבא שנאמר ^איתנו עידיהם ויצדקו ישמעו ויאמרו אמת יתנו עידיהם ויצדקו אלו ישראל ישמעו ויאמרו אמת אלו עובדי כוכבים ואמר רבי יהושע בן לוי כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות וטורפות אותם לעובדי כוכבים לעולם הבא על פניהם שנאמר ^אושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים נגד העמים לא נאמר אלא לעיני העמים מלמד שבאות וטורפות לעובדי כוכבים על פניהם לעוה"ב וא"ר יהושע בן לוי לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שנאמר ^אמי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו' והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוין לאותו מעשה לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב ^אולבי חלל בקרבי ולא ישראל ראוין לאותו מעשה דכתיב מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי כל הימים אלא למה עשו

לפני איריהן פרק ראשון עבודה זרה

נצטיבא. בלחו:
שדאי ליה. השלכמיו לרעות:
סוכנא. לשון מחממת:
מן השמים ועד הגגל עד בלכס אל הגגלל שהפלתי לפניכם שואליכם:
כי רגע באפו. אלמא דרגע הוי אפו:
סורייקי. נוקי"ש לשון לע"ז כמו חוטין חוטין ולשון ישמעאל קורין לחוט סוריאל:

לאו אורח ארעא. לכיון שעת זעמו:

בסלם שעי קמייתא. בשעת חרוין:
דלפרא נמי. בתפלת יוצר:
לצורא מללו. שחרית בכל מקומות. (א) תפלת מוספין שחיל וזמנה כל היום והיא שיחת שחרית וזהרריס יש שמתפללין אותה בצקר ויש מאחרין:
והא אמרת. ראשונות יושב ועוסק בתורה שניות דן והכא אמרת צקמייתא דן:
אמס קנא. הולא הולאסת על תלמוד תורה:
ואל סמכור. בחנם למוד אחריס:

דין לא כפיז ניה אמס. והא דכתיב (תהלים יט) משפטי ה' אמת במשפטים הכמוצים בתורה וציוס לישראל קא משתעי דלעיל מיניה כתיב פקודי ה' ישרים:
מוספי כל השנה הן שזכ וסיפורי מעשה אצל מוסף ראש השנה מתוך שהוא מתפלל מלכיות וזכרונות שופרות מייפקד דינא טפי ואל יפרוש לרעות עשבים לחוס (שם).

לטיענא בעלמא. לישא משאות ולא לרכוש (שם).

אקראי בעלמא. כשאין לי סוס מוומן (שם).

וראישות בלילה. שחטה בוטלי (שם). מן השטים ועד הגלגל. משטאו

כשטיס ועד שנכנסו לארץ ונחטלו בגלגל עשיתי עמהם צדקות הרבה (שם). כל אותן הימים שהיה נלגס מפלס לקללנס בשעה שנקב"ה טעם זה כל הקללות מתקיימות (שם).

לא זעם ה'. אותן הימים לא זעם ה' (שם). בתלת שעי קמייתא. בלחד

מרגשי תלת שעות ראשונות (ברכות יז) על יום, זמן קיימא, שכל שלש שעות זמן קיימא לעמוד ממטמו

ויועם הקב"ה בשעה שראוהו המלגס משתמחים לתתה בשעה שמתחיס

כתחיס דנאשס דלקמן (סנהדרין שם). כרבולא. קישת"א בלע"ז (שם).

מחזור חיורא. רוב שעות מתלגנות ומתקספ, שאינה כל שעה בחזק אדמיותם

הקללות מתקיימות (שם). סורייקי סומקי.

אפילו כשמתקפת י"ס זה שורות שורות אדמיות מחד כרגילותם, אצל אותה שעה

סולה מתקספת (שם). גם ענוש לצדיק לא טוב.

לענוש את הנציות (ברכות יז) אין נכון לדיק שיהא מעניש ולא היה ליה אינש

נעטס בעטלו (סנהדרין שם). לא ליצלי איניש כו'. כלומר אל יתפלל אדם

תפילת המוספין אם יחיד או צבית או בשדה וכו'

לתקן תפלתו ולשאלו לרכיו מלח המקוץ ביום ראש השנה, שהוא התחלה לכל

השנה כולה והקב"ה דן את עולמו, את מי לחיים ואת מי למוט, וקוצב את פרנסתם, לפיכך אל יכנס

זה יחיד בלאתן שלש שעות, בלאותה שעה שעת הדין ושמה ראה הקב"ה בלחד מכתוביו שום דבר חטא ונתחייבו כלניה לנעוט עליהם חוה נכנס

בלאותה שעה שעת הכעס וימלא גם בו שון אל יטה אטו כלפי חסד האויל ואינה שעת רלון (סדור רש"י פ"י קלז). **דצבור נמי** משום האי טעמא שאותן שעות אין של רלון גם הצבור אל יתפללו (שם).

דצבור נפישא זכותיה. כל אחד ואחד מבקש רחמים על עצמו ונתקבלו כולם אין הקב"ה מתאד את עולמו, אפילו בשעת הכעס מניח להם, שנאמר (איוב לו) אל ככיר ולא יתאם, אצל יחיד אין לו סיוע האויל ואין עמו אחריס הצריכס רחמים (שם). וגורס: ופיישי רחמי.

דיחיד דצפרא נמי לא. כלומר אותו יחיד ואין עמו זכות אחריס שהם מרובים אין השעה מועלת לו בכל תפלה שיש להתפלל בלאתו יום שהוא ראשון לכל השנה, בין תפלת הבקר בין תפלת המוסף (שם).

כיון דאיבא ציבורא. שאותן שלש שעות הן זמן תפילת יוצר ושעה עוברת היא, יש ליצור שמתפללין בלאותה שעה בשום מקום, או ליכא הכא איכא ציובתא אחריתי,

ומתוך שהקב"ה מניח שעה הכעס לנדים יתח גם לזה, אצל תפילת המוספין אין לה קבע, יש שמחזיקין ויש שמתחזקין, ושמה לא יעטרק עם שום צבור שמתפללים בלאותה שעה בשום מקום, או ליכא הכא בעולם, לפיכך יאמר עד שיהא שעת רלון ושם יוכה גם ביחיד, ויש להבין מכאן שנשעה שהרבים מתפללים בה מועלת ליחיד אפילו אינו עומה ביחד, לפיכך לךין כיונה (שם).

היום לעשותם. בעולם הזה (לעיל ג). ולא למחר לעשותם. דלן יכול לעשותם לעולם הבא (שם) שלאחר מיתה לעתיד

לנא אם נא לקיים מלות אלו מושיל, דמי טערת בעבר שנת יאכל בשבת (שורדבין כב.).

מסורת הש"ס

(א) סנהדרין קה: דברט ז, (ב) משעדי טכסיס לימא

בסיאל, א) [לעיל ג:], (ד) ערובין כב. [לעיל ג:],

(ס) [לעיל ג. ע"ש:], (ז) [נפס"א: אע"פ שמתורג,

(ו) [ועי' חסוף' דברכות ז. ד"ה ההוא דקורין],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה צורא וכי ככל מקומות אבל תפלת

מוספין וכי' והיא שחרית כל"ל ופיכת שיחת נמחק:

לעיו רש"י

נורק"ש (טק"י"ש). כתמים.

מוסף רש"י

דעת בהמתו לא הוה ידע. מאי בעי להצדיקי

דמפרש (סנהדרין קה). אמרו ליה. שרי בלך

(שם). בריטבא. בלחו לרעות עשבים לחוס (שם).

לטיענא בעלמא. לישא משאות ולא לרכוש (שם).

אקראי בעלמא. כשאין לי סוס מוומן (שם).

וראישות בלילה. שחטה בוטלי (שם). מן השטים ועד הגלגל. משטאו

כשטיס ועד שנכנסו לארץ ונחטלו בגלגל עשיתי עמהם צדקות הרבה (שם). כל אותן הימים שהיה נלגס מפלס לקללנס בשעה שנקב"ה טעם זה כל

הקללות מתקיימות (שם). לא זעם ה'. אותן הימים לא זעם ה' (שם). בתלת שעי קמייתא. בלחד

מרגשי תלת שעות ראשונות (ברכות יז) על יום, זמן קיימא, שכל שלש שעות זמן קיימא לעמוד ממטמו

ויועם הקב"ה בשעה שראוהו המלגס משתמחים לתתה בשעה שמתחיס

כתחיס דנאשס דלקמן (סנהדרין שם). כרבולא. קישת"א בלע"ז (שם).

מחזור חיורא. רוב שעות מתלגנות ומתקספ, שאינה כל שעה בחזק אדמיותם

הקללות מתקיימות (שם). סורייקי סומקי.

אפילו כשמתקפת י"ס זה שורות שורות אדמיות מחד כרגילותם, אצל אותה שעה

סולה מתקספת (שם). גם ענוש לצדיק לא טוב.

לענוש את הנציות (ברכות יז) אין נכון לדיק שיהא מעניש ולא היה ליה אינש

נעטס בעטלו (סנהדרין שם). לא ליצלי איניש כו'. כלומר אל יתפלל אדם

תפילת המוספין אם יחיד או צבית או בשדה וכו'

לתקן תפלתו ולשאלו לרכיו מלח המקוץ ביום ראש השנה, שהוא התחלה לכל

השנה כולה והקב"ה דן את עולמו, את מי לחיים ואת מי למוט, וקוצב את פרנסתם, לפיכך אל יכנס

זה יחיד בלאתן שלש שעות, בלאותה שעה שעת הדין ושמה ראה הקב"ה בלחד מכתוביו שום דבר חטא ונתחייבו כלניה לנעוט עליהם חוה נכנס

בלאותה שעה שעת הכעס וימלא גם בו שון אל יטה אטו כלפי חסד האויל ואינה שעת רלון (סדור רש"י פ"י קלז). **דצבור נמי** משום האי טעמא שאותן שעות אין של רלון גם הצבור אל יתפללו (שם).

דצבור נפישא זכותיה. כל אחד ואחד מבקש רחמים על עצמו ונתקבלו כולם אין הקב"ה מתאד את עולמו, אפילו בשעת הכעס מניח להם, שנאמר (איוב לו) אל ככיר ולא יתאם, אצל יחיד אין לו סיוע האויל ואין עמו אחריס הצריכס רחמים (שם). וגורס: ופיישי רחמי.

דיחיד דצפרא נמי לא. כלומר אותו יחיד ואין עמו זכות אחריס שהם מרובים אין השעה מועלת לו בכל תפלה שיש להתפלל בלאתו יום שהוא ראשון לכל השנה, בין תפלת הבקר בין תפלת המוסף (שם).

כיון דאיבא ציבורא. שאותן שלש שעות הן זמן תפילת יוצר ושעה עוברת היא, יש ליצור שמתפללין בלאותה שעה בשום מקום, או ליכא הכא איכא ציובתא אחריתי,

ומתוך שהקב"ה מניח שעה הכעס לנדים יתח גם לזה, אצל תפילת המוספין אין לה קבע, יש שמחזיקין ויש שמתחזקין, ושמה לא יעטרק עם שום צבור שמתפללים בלאותה שעה בשום מקום, או ליכא הכא בעולם, לפיכך יאמר עד שיהא שעת רלון ושם יוכה גם ביחיד, ויש להבין מכאן שנשעה שהרבים מתפללים בה מועלת ליחיד אפילו אינו עומה ביחד, לפיכך לךין כיונה (שם).

היום לעשותם. בעולם הזה (לעיל ג). ולא למחר לעשותם. דלן יכול לעשותם לעולם הבא (שם) שלאחר מיתה לעתיד